

LUND UNIVERSITY

Nu måste pengarna ros i land

Strömkvist, Stig; Nebel, Cecilia

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Strömkvist, S., & Nebel, C. (2014). Nu måste pengarna ros i land. *Sydsvenska Dagbladet*.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

F1703:1

Lars Leijonborg dök upp glatt leende utanför Frankrikes ministerium för forskning och högre utbildning. Där inne fick han ett nytt bud om ESS att ta med sig hem och fundera på.

Nu måste pengarna ros i land

Lars Leijonborg jobbar på övertid för att skrapa ihop de sista miljarderna till forskningsanläggningen ESS i Lund.

Sydsvenskan tog rygg på honom i Paris där en av de tyngsta spelarna har sitt säte.

SYDSVENSKAN GRANSKAR

TEXT: STIG STRÖMKVIST
 stig.stromkvist@sydsvenskan.se

TEXT: CECILIA NEBEL
 cecilia.nebel@sydsvenskan.se

FOTO: HUSSEIN EL-ALAWI
 hussein.el-alawi@sydsvenskan.se

PARIS

Vi vet inte hur det gick. Leijonborg och hans delegation har just avslutat lunchen med sina franska motparter inne i ministeriet för forskning och högre utbildning. Han är förtegen om hur långt Frankrike vill gå för att stödja ESS. Fransmännen tycks dock ha sockrat budet.

–Nu ska vi hem och utvärdera kompromissen. Jag tycker absolut att förhandlingarna gått framåt, säger Lars Leijonborg.

Den förre folkpartiledaren är i Paris för att ro lland vad han kallar en av sina största framgångar som forsk-

ningsminister. Då, 2009, när avsiktliga förklaringar undertecknades av sjutton länder, fick han dock inga bindande löften om pengar för jätteinvesteringen på åkermarken nordost om Lund. Nu viker han som svensk chefsförhandlare ett dygn i Paris för att lösa en del av den detaljen.

Fem miljarder kronor – 30 procent av byggkostnaden – saknas fortfarande och det är maktthavarna här i Paris, samt deras kolleger i Berlin och Rom som ännu inte är med på banan.

Lars Leijonborg värtjer sig dock för beloppet.

–Så är det inte. Vi har bud som vi ännu inte accepterat. Och hade vi accepterat dem, så skulle det sak-

F: 703:2

”När jag 2006 tillträdde som forskningsminister hade jag aldrig hört talas om ESS. Men jag lade stor energi på att undersöka om anläggningen hade stöd i forskarsamhället.”

Lars Leijonborg.

Den svenske chefsförhandlaren samlar styrkan utanför Frankrikes ministerium för forskning och högre utbildning. Styrkommitténs ordförande Lars Börjesson har ryggen mot kameran och David Edvardsson avhandlar detaljer per telefon.

Ett tiotal resor ut i Europa har han gjort för att synhopp ESS-avtal.

nas långt mindre än 30 procent för finansieringen, säger han.

Sydsvenskan möter på fredagsmorgonen den svensk-danska förhandlingsdelegationen utanför ministeriet på Rue Descartes. Det är en gammal pampig byggnad i skuggan av jätte-lika Panthéon.

Professor Lars Börjesson, som leder ESS tunga styrkommitté och är en av initiativtagarna, säger att det inte är ett enkelt projekt att foga samman Sjutton länder med olika kulturer, forskningsintressen och önskemål ska samarbeta och ha en gemensam syn på tekniska lösningar.

– Dessutom kommer det val i länderna emellan, säger Lars Börjesson och syftar på höstens segdragna regeringsskiftning i Tyskland.

Lars Leijonborg fruktar att det franska kommunvalet som avgörs till helgen kan spöka inför den slutliga överenskommelsen med Frankrike.

–Valer kan leda till att regeringen ombildas och i det sammanhanget tillträder nya ministrar. Den franska ekonomin är inte lysande och vi lever mitt i den politiska turbulensen, säger han.

Kvällen innan, nere vid delegationens hotell invid Floden Seine, har Lars Leijonborg en stund över för att prata ESS. 31 mars har satts som slutdatum för att få alla sjutton intresserade länder med på projektet. Datumet kommer inte att hållas och Lars Leijonborgs förordnande kommer att förlängas ”några veckor, någon månad”.

– Vi har en bit in i april på oss att slutföra förhandlingsrundorna. Drar det ut mer i tid hinner regeringen inte få ett beslutsmöte så att byggsfarten kan ske i sommar, säger han.

Vad händer då med projektet?
– Det kan jag inte svara på. Jag är helt inställd på att klara tidpunkten.

Har du något konkret förslag med dig i bagaget eller är syftet med resan att lirka med fransmännen?

– Både och. Konkret handlar det om att komma överens. Att få fram ett skriftligt avtal som innehåller siffror. **Ska du ha med dig ett sådant avtal hem?**

– Nu närmar du dig det jag inte kan tala så mycket om. Jag kan inte tala om den akuta eller aktuella, skulle jag säga, förhandlingssituationen. Hela ESS-projektet fick stark kri-

”Vi har bud som vi ännu inte accepterat. Och hade vi accepterat dem, så skulle det saknas långt mindre än 30 procent för finansieringen.”

Lars Leijonborg.

– Vi har bud som vi ännu inte accepterat. Och hade vi accepterat dem, så skulle det saknas långt mindre än 30 procent för finansieringen.”

Lars Leijonborg säger att han ogillar benämningen ”mökköp”.

– Jag tror inte att Sverige ingår några avtal som inte kan försvaras på sina egna meriter.

För ni nu några förhandlingar av den karaktären med Frankrike?

– Inga som jag är inblandad i. Frankrike har heller inte begärt några ytterligare utfästelser.

Utbildningsminister Jan Björklund (FP) sade i gårdagens tidning att kritiken från Stockholms universitet bottnar i att ESS byggs i Lund och i inte Stockholm. Lars Leijonborg säger att han inte förstår kritiken och beskriver näringen av ESS som en gökunge, som tränger undan annan forskning i Sverige.

– När jag 2006 tillträdde som forskningsminister hade jag aldrig hört talas om ESS. Men jag lade stor energi på att undersöka om anläggningen hade stöd i forskarsamhället.”

Lars Leijonborg.

– När jag 2006 tillträdde som forskningsminister hade jag aldrig hört talas om ESS. Men jag lade stor energi på att undersöka om anläggningen hade stöd i forskarsamhället.”

ningsminister hade jag aldrig hört talas om ESS. Men jag lade stor energi på att undersöka om anläggningen hade stöd i forskarsamhället och stödet fanns då och det finns fortfarande.

Vad säger du om att Lunds universitet begär mer pengar eftersom ESS slukar så mycket?

– För Lund tillkommer ett argument. Universitetet bidrar med egna pengar som utlovats. Men forskningsanläggningen betyder enormt mycket för universitetet. Och även Lund är mycket gynnat av ökade statsbidrag.

Organisationen kring uppbyggnaden av ESS tickar allt mer pengar. 2012 räknades kostnaderna samman till 348 miljoner kronor och iför ökade underskottet till 533 miljoner kronor.

Hur stark press har du på dig att ro projektet i land?

– Jag är pliktrogen och känner att jag måste göra så gott jag kan.

Hur går det i förhandlingarna med de andra tunga deltagarna Tyskland och Italien?

– Vi är nära en uppgörelse, säger Lars Leijonborg.

☛ Nästa sida: Pengarna och avtalen

Sverige vill låna för att betala ESS

LUND

■ Trots att Sverige har lovat över sjuhundra miljoner kronor i motköp till Frankrike och Tyskland, så tvekar de om att skriva under. Nu söker Sverige lån för att kunna täcka upp för länder som inte får loss pengar till ESS.

Jättemikroskopet ESS som planeras på Brunnsbrogatan kostar 15 miljarder kronor att bygga. Det är ett av de mest kostsamma forskningsinfrastrukturprojekten i Europa. Av sjutton partnerländer som ska vara med och betala har bara åtta länder sagt ja. (Se grafik.) Och nu börjar tiden rinna ut. Bara ESS-kontoret i Lund har 250 anställda och ett hundratal konsulter. Samarbeten pågår med universitet och institut runt om i Europa. Kostnader som Sverige redan betalar för:

– Sverige har gått in och tagit en risk genom att stå för stora delar av de kostnader som har varit fram till nu. Men det är ett medvetet beslut, säger Peter Honeth, statssekreterare på utbildningsdepartementet.

– Det låter mer dramatisk än det är. Peter Honeth, statssekreterare på utbildningsdepartementet, säger ESS-kontoret i Lund har 250 anställda och ett hundratal konsulter. Samarbeten pågår med universitet och institut runt om i Europa. Kostnader som Sverige redan betalar för:

– Det låter mer dramatisk än det är. Det kan finnas behov av tillfälliga resurser för projektet totalt eller enskilda länder som behövs det för sina andra, säger Peter Honeth.

Betyder det att Sverige kan tänka sig att säkra finansieringen med lånade pengar?
– Bara som en tillfällig finansiering och att vi vet att vi har täckning för dem.

”Det låter mer dramatisk än det är.”
Peter Honeth, statssekreterare på utbildningsdepartementet, säger överenskommelserna på muntliga utfästelser och budgetbeslut.
– Vi vill ju självklart ha skriftliga åtaganden och det kommer att komma. Men när Storbritanniens forskningsminister och premiärminister har sagt det här så litar vi på dem, säger Peter Honeth.

Förhandlingar pågår med nio länder: Tyskland, Frankrike och Italien är de tyngsta aktörerna. För att få dem med på ESS-tåget har Sverige tecknat forskningsavtal med Tyskland värda mer än 100 miljoner kronor och med Frankrike värda 600 miljoner kronor. (Se grafik.) Upplägget har fått kritik. Bland annat samarbetet kring det europeiska bäraketprogrammet där Sverige först gick ut, men gick in i igen efter påtryckningar från fransmännen.
Att Sverige skulle tvingas till eftergifter håller inte Peter Honeth med om.
– ESS var givetvis en bit av det här, men det fanns också industripolitiska motiv som spelade in. För att Volvo Aero skulle kunna fortsätta leverera var Sverige tvungnet att vara kvar, säger han.

Medan Sverige bidrar med pengar till ESS betalar Storbritannien och andra länder till stor del med material, så kallade in-kind-bidrag. Ett riktmärke har varit cirka 70 procent bidrag i form av material och 30 procent bidrag i form av pengar. ESS blir en viktig

exportmarknad för ländernas hemmamarknader.

Gör inte det här upplägget att svensk industri missar viktiga möjligheter?

– Nej, mycket talar för att en stor del kommer tillbaka till svenska företag, säger Peter Honeth och nämner att svenska bolag kan få uppföra byggnaderna.

Kräckfrågan återstår: Vad händer om Frankrike och Tyskland säger nej?

– Vi kommer att få loss dem, det handlar inte om de kommer med, utan om vilken nivå de ska gå in på, säger Peter Honeth.

Forskningsminister Jan Björklund (FP) vill inte svara på hur stor procentandel som måste vara klar innan regeringen fattar beslut om byggstart, men säger att ingen spåde kan gå i jorden innan finansieringen är klar.

– Det är stora pengar de ska skicka till Sverige samtidigt som de måste skära ner på hemmaplan till följd av finansskrisen. Man måste ha respekt för att det här är svåra beslut.

TEXT: CECILIA NEBEL
cecilia.nebel@svdsvenskan.se

Ingen vet vem som ska betala för driften

■ 140 miljoner euro per år. Så mycket kostar driften för ESS. Vem som ska betala är fortfarande en öppen fråga.

Klart är att Sverige ska stå för tio procent av driften. Trots att svenska forskare inte är i frontlinjen inom materialforskning. Kritiska röster har höjts för att ESS-lån komma att tränga ut annan forskning.

– Det är naturligtvis väldigt dyrt att driva en sådan här anläggning. Om man inte från regeringssidlet utan kräver att vi ska ta av våra befintliga resurser, då blir det holet en realitet, säger Sven Stafström, tillförordnad generaldirektör för Vetenskapsrådet.

Enligt statssekreterare Peter Honeth är driftskostnaden något som beslutas i de pågående förhandlingarna.

Sjutton länder ska betala ESS-bygget - bara hälften är klara

■ Sjutton länder har sagt att de vill vara med och betala för ESS. Överenskommelser saknas fortfarande med nio länder. Nu börjar tiden rinna ut.

Kartan visar de överenskommelser som finns, även om få avtal är skrivna.

Flera länder, exempelvis Tyskland och Frankrike, har också ställt motkrav för att finansiera ESS.

■ Överenskommelse om finansiering finns.
■ Överenskommelse om finansiering finns inte.

F: 703:4

SYDSVENSKAN.SE · DEBATT

Per Eriksson, rektor för Lunds universitet.

Astrid Söderberg-Widding, rektor för Stockholms universitet.

Peter Honeth, statssekreterare med ansvar för högre utbildning och forskning.

”Om förhandlingarna i Frankrike går illa – vad händer då?”

de av inflation är kostnadsförändringen inte så stor och hanterbar inom befintliga resurser.

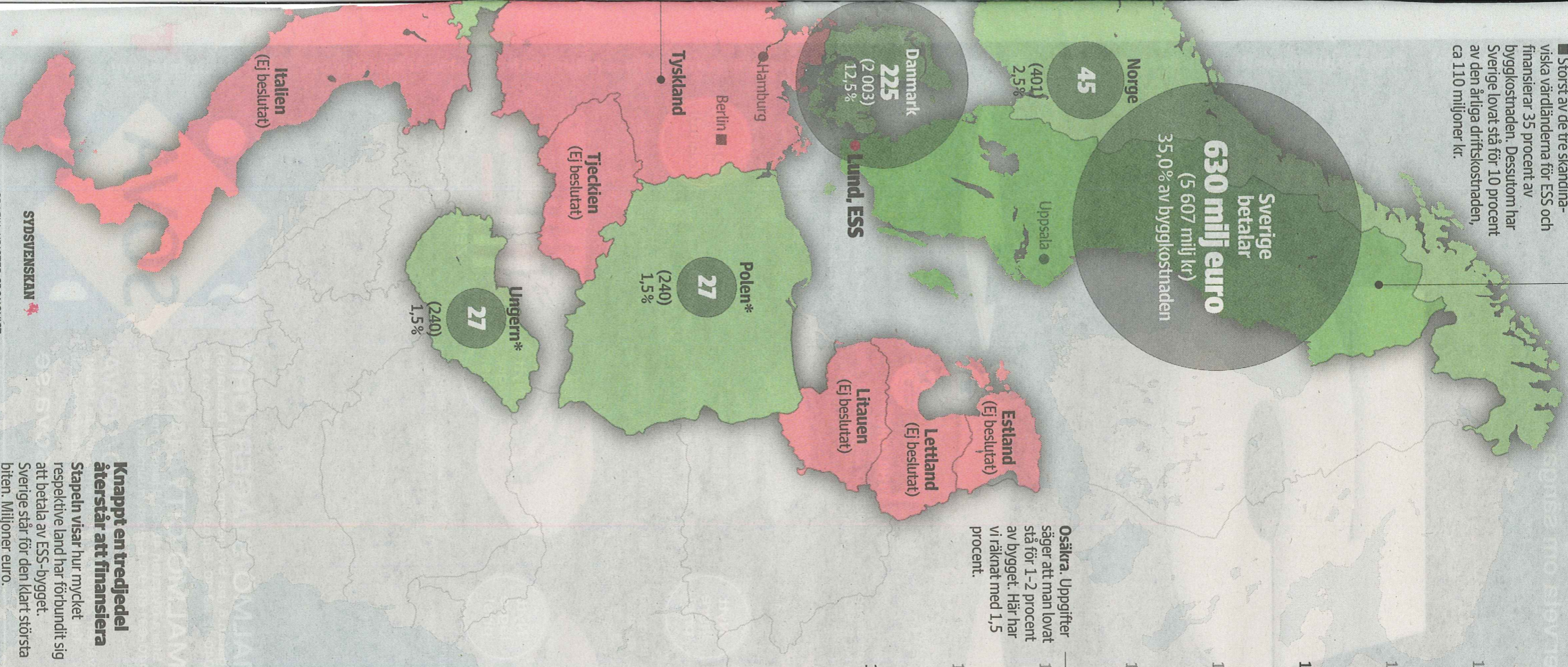
■ Elin: Jag läste i veckan att Botaniska trädgården riskerar att behöva stänga sitt mycket uppskattade växthus eftersom de saknar 1 miljon kronor som universitetet inte vill skjuta till. Samtidigt satsar Lunds universitet hundratals miljoner i projekt som MAX IV och ESS. Var finns sinitet för proportioner? Detta gäller ju inte bara Botan, samhällsvetare och humanister är ju inte direkt heller översta med miljoner...

■ Per Eriksson: Vi satsar vidare på Botan och gör investeringar där. Vi utvecklar också Skissernas Museum, Historiska museet och vårt Science Center Vättenhallen för främst ungdomar och barn. Nästan allt finansieras av medel som tas ur vår forsknings- och utbildningsbudget. Vi har inga särskilda medel från staten för att driva dessa anläggningar. Behoven av privata donationer och stöd från stat, region och kommun är därför ytterst välkomna.

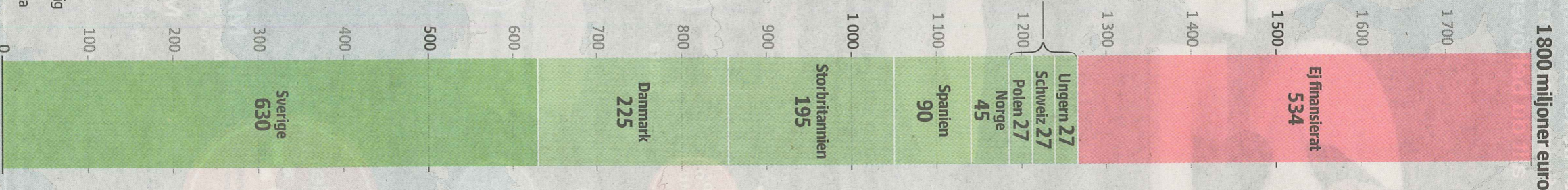
■ Anna: Om förhandlingarna i Frankrike går illa – vad händer då?

■ PH: Allt talar för att förhandlingarna kommer att gå i lås. Vi ska ha finansiering klar för att bygga.

Sverige
 ■ Störst av de tre skandinaviska världländerna för ESS och finansierar 35 procent av byggkostnaden. Dessutom har Sverige lovat stå för 10 procent av den årliga driftskostnaden, ca 110 miljoner kr.

Osäkra. Uppgifter säger att man lovat stå för 1-2 procent av bygget. Här har vi räknat med 1,5 procent.

Knappt en tredjedel återstår att finansiera
 Stapeln visar hur mycket respektive land har förbundit sig att betala av ESS-bygget. Sverige står för den klart största biten. Miljoner euro.

GRAFIK: KRISTER GRONQVIST, BJÖRN HELSTRÖM och CECILIA WEBEL

Källor: Samarbetsavtal mellan Sveriges och Frankrikes forskningsministrar, 1 september 2010. Avtal mellan Tysklands och Frankrikes forskningsministrar, 15 juni 2009. Vetenskapsrådet.

Läs mer! Hela debatten finns på sydsvenskan.se/chattarkiv.